

5. *Ressenya històrica de l'Acadèmia:*

a) Els antecedents (1777-1808):

L'Acadèmia de Jurisprudència i Legislació de Catalunya fou fundada el 6 de juny de l'any 1840, en el moment en què es produeix un procés de restabliment de moltes institucions acadèmiques nascudes en la centúria anterior, i dins el marc de recuperació de la consciència nacional, de ressorgiment cultural i científic i de la febre legislativa fruit de les revolucions burgeses. Tanmateix, els seus antecedents cal cercar-los en l'*Academia de Jurisprudencia Theórico-práctica* de Barcelona, establerta el 22 de gener de 1777 per Carles III, a petició de quatre advocats barcelonins, concretament Francesc Estalella, Miquel Solà, Vicenç Domènec i Joan Salvat.

En efecte, desaparegut amb el Decret de Nova Planta l'antic col·legi dels advocats de tradició medieval i davant la manca d'una actuació col·lectiva, els juristes barcelonins suara esmentats emprengueren aquesta acció singular amb la voluntat decidida d'aprofundir en el coneixement del dret en el doble vessant jurídic i pragmàtic. De fet, aquesta fundació no obeïa a cap acció aïllada, sinó que seguia el model d'altres fundacions similars a Madrid, Saragossa o València, i s'inseria perfectament dins el nou corrent il·lustrat, que tingué en l'establiment d'acadèmies de les diferents branques de les ciències i les arts un dels seus màxims exponents, especialment durant la segona meitat del segle XVIII, l'anomenat segle de les llums.

Aquesta Acadèmia de Jurisprudència Teoricopràctica estava destinada a tenir, tanmateix, una vida ben efímera, ja que perdurà només fins a la Guerra del Francès, al començament del segle XIX. D'aquesta manera, tot i que les ordenances aprovades el 1777 fixaven uns objectius prou ambiciosos i regulaven una activitat força intensa, sembla que aquells no s'assoliren com era de desitjar o, si més no, no és gaire la memòria de les seves accions que ha arribat fins als nostres dies.

L'Acadèmia naixia amb la finalitat expressa de formar els advocats, especialment en el seu exercici davant els tribunals de justícia i, alhora, pretenia abastar el màxim nombre de membres del col·lectiu. I, atès que no progressava pel reduït nombre dels seus components, el juliol de 1784 el Consell de Castella aprovà que, per examinar-se d'advocat, fos requerida prèviament la certificació de l'Acadèmia d'haver-hi assistit i treballat durant un termini de quatre anys els batxillers i dos anys els llicenciats i doctors. Aquesta norma hagué d'ésser reblada per un edicte de 1887.

En la mateixa línia de consolidació i refermament de la institució, el 1797 el rei Carles IV aprovava la denominació de Reial Acadèmia i el segell propi de la corporació, i el 1800 concedia als advocats acadèmics una nova distinció, expressada en aquest cas en el fet que podien emprar el *Don* en els seus escrits, com també que calia donar-los de paraula aquest tractament. Però, malgrat l'ambició dels seus projectes i propòsits inicials, tot fa pensar que en el decurs dels anys l'Acadèmia de Jurisprudència Teoricopràctica periclità fins arribar a la seva extinció completa, especialment arran de la invasió de les tropes franceses el 1808.

b) De la fundació a la dissolució (1840-1939):

L'actual Acadèmia de Jurisprudència i Legislació, fundada com hem dit el 1840, té els seus orígens immediats en la Reial Cèdula de 1832, adreçada a establir que el nombre d'avocats del Col·legi de Madrid i dels altres creats o que es constituïssin a tot el regne fos indefinit, com també que fos lliure l'exercici de la professió. La disposició constava de sis articles, i és al quart on es feia esment per primer cop de l'establiment d'acadèmies de pràctica forense. El Col·legi d'Advocats de Barcelona es constituí el gener de 1833 i, pocs anys després, es nomenà una comissió per estudiar la instauració de l'Acadèmia, comissió que complí amb rapidesa i diligència l'encàrrec que se li havia fet.

D'aquesta manera, el 1840 es fundà l'Acadèmia de Jurisprudència i Legislació de Barcelona, com a institució amb entitat pròpia sorgida del Col·legi d'Advocats, i com una resposta a la voluntat que els juristes de la ciutat comptessin amb un espai des del qual poder influir en la tot just aleshores estrenada empresa legislativa liberal. Així, el 21 de maig de 1840 es fixaren les seccions de l'Acadèmia i s'elegí la primera Junta de Govern, que fou presidida per Ramon Roig i Rey, canonge de la Catedral i rector de la Universitat, el 6 de juny tingué lloc la primera reunió de la corporació i, al final del mateix any, s'aprovaren els primers dels nombrosos estatuts amb què s'havia de regir la nova institució.

D'altra banda, a l'hora de trobar una fita divisòria en la trajectòria històrica de l'Acadèmia en aquesta primera època, des de la seva constitució fins a la Guerra Civil de 1936, es pot escollir el curs 1892-1893, perquè és aleshores que, tot just escolats cinquanta anys des de la seva fundació i arribada a un cert grau d'esmoreïment, es decideix una reforma estatutària com a a premissa prèvia per a la revitalització de la institució. De fet, el 1893, coincidint amb el final d'una intensa etapa codificadora, es dictaran uns nous

estatuts, que suposaran un canvi en l'estructura orgànica, els objectius i els mitjans de la corporació, i dos anys després, el 1895, apareixerà la *Revista Jurídica de Catalunya*, nascuda com a òrgan oficial d'expressió tant del Col·legi d'Advocats com de l'Acadèmia. Amb aquestes transformacions significatives, que coincideixen amb l'inici del tercer i darrer mandat de Manuel Duran i Bas, amb el final d'una intensa etapa codificadora i amb el que es conceptua com a època de traspàs del positivisme al modernisme, l'Acadèmia entrarà en una nova fase de ressorgiment.

Després d'un breu període d'activitat inicial, que perdurà fins a l'1 de setembre de 1842, les tasques acadèmiques restaren interrompudes fins al 2 de desembre de 1857, en què es reanudà la vida corporativa. Per tant, els dos primers decennis de la institució no foren gaire productius i calgué esperar nous impulsos. Sens dubte, les circumstàncies polítiques del moment, i més concretament l'aixecament popular que culminà en la insurrecció centralista de 1843, influïren en aquest fenomen. Així, davant el cos viu i actiu del Col·legi, que recollia les aspiracions professionals dels advocats, la vida de l'Acadèmia estava destinada a seguir una evolució desigual, amb èpoques de major activitat i d'altres de marasme.

Tanmateix, l'Acadèmia anà consolidant-se i entrà en plena vigoria d'activitat vers el 1860, quan les seves sessions començaren a tenir veritable importància, amb la presentació i discussió de temes jurídics d'interès i d'un abast certament ampli. De fet, aquesta represa de l'activitat coincidia amb el moment de revifalla social i cultural de la ciutat. Som a la dècada d'enderroc de les muralles i d'inici del pla urbanístic d'eixample, de restauració dels Jocs Florals o d'obertura de l'Ateneu Català. Sota la influència segura de l'escola jurídica de Savigny, l'Acadèmia iniciarà aleshores també la seva lluita més transcendent sobre la codificació.

Per bé que inserida en aquesta línia d'alts i baixos, l'Acadèmia desplegarà la seva activitat durant els seus primers cinquanta anys d'existència a través sobretot de les sessions ordinàries, en les quals s'estudiaven i es discutien els temes proposats per la Junta de Govern, per les seccions o bé pels mateixos acadèmics. Però també mitjançant les sessions inaugurals, en les quals el secretari llegia la memòria corresponent del curs anterior i el dictamen de les obres presentades a concurs, alhora que el president pronunciava el discurs preceptiu; la discussió d'informes, exposicions o dictàmens sobre assumptes d'interès; les conferències i cursets de temes jurídics, o els mateixos concursos, convocats amb assiduitat fins ben entrat el segle XX.

Foren molts i diversos els temes tractats en aquest període. Com a més destacats, en l'àrea del dret civil, cal remarcar la reivindicació de les lleis successòries del país, la pàtria potestat, l'establiment emfitèutic a Catalunya i la redempció de censos, la minoria d'edat o la Llei de matrimoni civil. En el marc del dret processal, la reforma de la Llei orgànica del poder judicial, les Lleis d'enjudiciament civil i criminal, la figura del jurat o el sistema d'establiments penals. En el camp del dret administratiu, la reforma de les ordenances municipals o l'expropiació forçosa.

Però, sens dubte, la clau de volta de la tasca acadèmica d'aquest primer període no fou altre que l'estudi del projecte de Codi civil espanyol. En efecte, l'Acadèmia, talment com altres institucions jurídiques del país, en cap moment no restà aliena a l'evolució d'aquest procés, sinó que desplegà un paper destacat com a centre d'anàlisi, crítica, comentari i debat, ja des de la dècada dels seixanta i especialment durant la dècada dels vuitanta, i es mantingué sempre alerta i activa, fins a la promulgació de la segona edició del Codi civil de 1889, i encara després, en la redacció dels Apèndixs.

Amb els estatuts de 1893, aprovats per una Junta presidida per darrer cop per Manuel Duran i Bas, es revitalitzà la institució i, alhora, se la dotà dels instruments orgànics necessaris per dur a terme millor la seva funció en el marc del món jurídic català. Tot i que continuava en la línia d'una institució oberta i no de "*numerus clausus*", sí que pretenia esdevenir una corporació més elitista i d'alt nivell, i això d'acord amb els nous corrents del segle que inspiraven aquestes institucions. L'Acadèmia obria així un període que podríem anomenar de ressorgiment i que perduraria fins al 1936. I el primer fruit significat d'aquesta nova etapa seria l'aparició de *la Revista Jurídica de Catalunya*, una publicació nascuda com a òrgan tant del Col·legi d'Advocats com de l'Acadèmia.

En aquest nou període la vida corporativa es revifà. Foren molts i més interessants els temes tractats, tingué major ressò i èxit la convocatòria dels concursos, com també foren continuats els cicles de conferències que se celebraren, i això per raó de la nova dinàmica acadèmica, per la qual els temes eren tractats mitjançant l'exposició magistral dels membres, que conferenciaven sobre qüestions concretes. Així, en uns anys d'activitat acadèmica extraordinària, els temes posats a discussió, entre molts d'altres, versaren sobre la Llei hipotecària, el règim jurídic del país després del Codi civil, la reforma de la institució de l'advocacia i l'administració de justícia, l'organització administrativa de l'Estat, les societats mercantils de responsabilitat limitada, la redimibilitat dels censos a Catalunya, el Codi canònic o les Lleis orgàniques d'enjudiciament civil i criminal.

A partir de 1924 les activitats acadèmiques minven de manera notable, com a conseqüència dels factors polítics d'aquells anys, especialment la instauració de la Dictadura de Primo de Rivera, que ocasionà greus enfrontaments amb el Col·legi d'Advocats de la ciutat. I durant un període de més de quatre anys (del febrer de 1926 fins al maig de 1930), l'Acadèmia quedà en una situació certament anòmala, no jurídicament abolida, però sí "clausurada", és a dir, suspesa i mancada de la possibilitat real de realitzar qualsevol activitat. Alliberat el país de la dictadura, al començament de 1930, es reprengué la vida de la corporació.

D'altra banda, els canvis polítics i socials obrats al país amb l'adveniment de la Segona República havien de tenir les seves conseqüències en la vida corporativa de la institució que, durant aquest breu període, es titularia Acadèmia de Jurisprudència i Legislació de Catalunya, deixant l'antiga concreció geogràfica de Barcelona, tal com fou usual en altres entitats similars. De fet, amb el règim autonòmic l'Acadèmia recobrava més activitat i, sobretot, s'inseria d'una manera gairebé natural dins el sistema de govern de la terra catalana. I era pel mateix acte en virtut del qual Catalunya recuperava una vida política pròpia que l'Acadèmia adquiria i justificava la seva. En aquest sentit, és obvi que la corporació esdevingué un instrument útil per als nous serveis que l'aplicació de l'autonomia podia reclamar, com també com a instrument madurador i elaborador de noves formes de dret demanades tant per l'Administració com per la societat. Per això, els estatuts de 1893 i 1907 foren adaptats, publicats el 1933 i reformats el 1936.

Durant aquest breu període de temps, l'Acadèmia tingué una intervenció notable en temes cabdals, com ara l'estatut universitari de Catalunya o el mateix Estatut d'autonomia de 1932. Són de remarcar, en tot cas, els cicles de conferències que es donaren sobre aquest darrer tema i també sobre les varietats comarcals del dret civil català. Igualment, cal apuntar que durant els anys 1934-1935 edità la revista mensual *Legislació i Jurisprudència de Catalunya*, destinada a publicar periòdicament i a col·leccionar de manera orgànica i sistemàtica les disposicions de la Generalitat, les resolucions del Tribunal de Casació de Catalunya i la jurisprudència social derivada del Consell de Treball. Tanmateix, la seva aportació més transcendent fou l'organització del Primer Congrés Jurídic Català celebrat el maig de 1936, que tingué per finalitat bàsica fixar l'abast de l'autonomia legislativa del país i orientar sobre la reforma del dret civil català, és a dir, contribuir al desvetllament de l'esperit jurídic de Catalunya en un moment històric certament delicat.

c) De la restauració a l'actualitat (1954-2000):

El restabliment de l'Acadèmia de Jurisprudència i Legislació de Barcelona, dissolta o suprimida per una ordre dictada el 1939, tot just acabada la Guerra Civil, no es produí fins al 6 d'abril de 1954, gràcies especialment a la voluntat i els esforços del jurista barceloní Francesc d'A. Condomines i Valls, degà del Col·legi d'Advocats de la capital catalana, auxiliat per Carles Trias i Bertran. Així, tot i els intents continuats duts a terme durant els primers anys del nou règim polític sorgit de la guerra, impel·lits tant pels mateixos acadèmics a través d'una Comissió Gestora com sobretot pel Col·legi d'Advocats, no fou fins al març de 1954 que foren aprovats els nous estatuts, els quals suposaren la restauració de l'Acadèmia de Jurisprudència i Legislació de Barcelona, amb el seu retorn a la concreció geogràfica inicial, bo i deixant la de "Catalunya" que havia tingut durant uns anys.

Les finalitats de la nova corporació restaurada, que recollia el llegat espiritual de l'antiga Acadèmia i que estava dotada de personalitat jurídica plena, mantenia els seus objectius tradicionals d'investigació i estudi del dret i de col·laboració a la tasca legislativa de l'Estat. I això mitjançant la discussió pública o privada de matèries jurídiques, l'establiment i l'organització de càtedres i conferències, l'elaboració d'informes i dictàmens, la redacció d'exposicions referents a propostes de reformes legislatives, les publicacions pròpies, la representació en juntes i comissions oficials, la relació amb altres acadèmies i centres científics, la celebració i assistència a congressos jurídics, la docència o la convocatòria de concursos i premis.

Tanmateix, els canvis fonamentals que havien de determinar un gir absolut en la vida de l'Acadèmia eren els relatius a l'organització. En efecte, la nova acadèmia naixia com una entitat de "*numerus clausus*", amb trenta acadèmics de número, tots els quals havien d'ésser llicenciats o doctors en dret i haver-se destacat en el camp de la investigació, l'estudi o la pràctica jurídica. La solemne constitució formal de la corporació es produí el 6 d'abril de 1954. I els trenta acadèmics inicials tenien una doble provenença. D'una banda, vint eren els restauradors de la corporació i ja figuren en l'acta de constitució. D'una altra, els deu restants foren elegits en la mateixa sessió constitutiva d'entre l'antic Consell d'Acadèmics de mèrit establert durant els anys trenta, i esdevenien la baula d'unió entre el passat i el present, entre l'antiga i la nova corporació. El càrrec de president recaigué en Antoni M. Borrell i Soler, un dels juristes aleshores de més prestigi en el món jurídic català i que, ja d'avançada edat, l'havia ocupat abans en dues ocasions.

Dels primers vint-i-cinc anys de l'Acadèmia restaurada, fins als canvis substancials que suposà la implantació del nou règim democràtic a l'Estat espanyol, durant la segona meitat de la dècada dels setanta, l'Acadèmia despleguà una activitat notable. I ho féu sota la presidència de destacades figures del món jurídic català: des d'Antoni M. Borrell i Soler (1954-1955), fins al mateix Francesc d'Asís Condomines i Valls (1969-1977), qui n'havia estat el principal impulsor i qui la conduí durant els primers anys des de la vicepresidència, passant per personatges tan significatius com Joan Ventosa i Calvell (1955-1959), Josep M. Trias de Bes i Giró (1959-1965) i especialment Ramon M. Roca i Sastre (1965-1969), sens dubte el jurista català més rellevant del proppassat segle XX.

Les activitats dutes a terme durant aquest període, en què l'Acadèmia esdevingué una corporació de dret públic (1966), recuperà la seva denominació d'Acadèmia de Jurisprudència i Legislació de Catalunya (1975) i augmentà de trenta a trenta-sis el nombre dels seus acadèmics de número (1976), foren igualment diverses. Com a dades més rellevants, cal remarcar la seva contribució decisiva en la Compilació del dret civil de Catalunya, aprovada per les Corts l'any 1960, tema sobre el qual s'organitzà un cicle de conferències, que anà a càrrec de reputats juristes, i se'n féu el seguiment corresponent durant els anys següents. Així mateix, la seva contribució a les tasques de preparació i promulgació de la Constitució Espanyola de 1978 i l'Estatut de Catalunya de l'any següent, concretament en l'àmbit referent a l'autonomia legislativa i a l'administració de justícia. I, especialment, l'organització del Segon Congrés Jurídic Català, celebrat els mesos d'octubre i novembre de 1971, amb la finalitat bàsica d'analitzar l'aplicació de la Compilació del dret civil especial de Catalunya, en la primera dècada de vida des de la seva promulgació, i de difondre el seu contingut.

I els temes tractats foren igualment diversos i és impossible de relatar-los en aquest marc. Tanmateix, en destaquem alguns de més significats i que foren més debatuts, com ara: la fallida i la suspensió de pagaments, els arrendaments urbans, la reforma de la Llei d'enjudiciament civil, la delimitació de responsabilitat de l'empresari individual, la modificació del Codi civil quant a la responsabilitat de la dona, l'Avantprojecte de la llei concursal, el Projecte de llei de les societats anònimes, la Llei de bases per a la reforma del títol preliminar del Codi civil, la responsabilitat civil dels professionals liberals, l'evolució i actualització del dret matrimonial en els seus aspectes canònic i civil, l'Avantprojecte de la llei d'arbitratges o la reforma de l'Administració local a Catalunya.

En els dos darrers decennis, l'Acadèmia de Jurisprudència ha prosseguit desplegant amb vigoria l'activitat que li és pròpia, d'acord amb les finalitats que es recullen en els estatuts vigents de 20 de juny de 1988. Aquests són els últims d'una llarga relació de reformes de la normativa interna que supera la dotzena, en una línia que ha esdevingut una constant en la corporació, segurament com una manera de renovar els seus objectius i de potenciar la difusió i l'eficàcia de la seva activitat científica. D'altra banda, els darrers presidents que han dirigit aquesta institució acadèmica han estat igualment personatges rellevants en el món jurídic català: Miquel Casals i Colldecarrera (1977-1984), Josep Joan Pintó i Ruiz (1984-1988), Lluís Figa i Faura (1988-1992), Josep D. Guàrdia i Canela (1992-2000) i, des d'aquesta darrera data, Robert Follia i Camps.

Quant a les activitats dutes a terme i els temes tractats durant aquests darrers anys, entre molts d'altres de caire més puntual presentats com a comunicacions per part dels acadèmics en les sessions ordinàries, destaquem especialment la col.laboració a l'activitat legislativa de la Generalitat en matèria de reforma del dret civil de Catalunya, sobretot en la reforma de la Llei de successió intestada i la reforma de les llegendes en la Compilació del dret civil català -on la seva intervenció fou decisiva-, la reforma del Reglament hipotecari, el Projecte de llei orgànica del poder judicial, el Codi de família de Catalunya o el Codi de dret patrimonial, sempre en la línia clara i decidida de defensa del dret català. Per aquesta meritòria tasca li fou concedida el 1996 la Creu de Sant Jordi de la Generalitat de Catalunya.

Per acabar, anotem que el fons documental de l'Acadèmia de Jurisprudència i Legislació de Catalunya es troba ubicat en la seva mateixa seu, dins el Col·legi d'Advocats de Barcelona. Hi cal destacar la col·lecció, gairebé completa, de llibres d'actes de les sessions, des de la fundació de la institució el 1840 fins a l'actualitat, ultra carpetes d'antecedents històrics o la mateixa col·lecció d'estatuts. I, quant a les publicacions de l'Acadèmia, cal dir que les podem trobar en els principals centres bibliogràfics catalans, tant en monografies o extrets solts com dins la *Revista Jurídica de Catalunya*. Les seves sèries de producció es podrien classificar en: conferències, discursos inaugurals, discursos d'ingrés, informes i dictàmens, llibres, memòries i ressenyes, necrològiques, notícies, sessions inaugurals i treballs premiats.

6. *Bibliografia sobre l'Acadèmia:*

- GALÍ, Alexandre, “1840. Acadèmia de Jurisprudència i Legislació”, a *Història de les institucions i del moviment cultural a Catalunya, 1900 a 1936*, Barcelona: Fundació Alexandre Galí, 1986, XVI, pàgs. 243-272.
- GARCIA I BALAÑÀ, Albert, *Ordre jurídic liberal i trajectòria de l'Acadèmia de Jurisprudència i Legislació de Barcelona, 1840-1931 (a propòsit de la formació i els límits de la política burgesa a Catalunya)*, Universitat Autònoma de Barcelona, 1993 (memòria de llicenciatura inèdita).
- GUÀRDIA I CANELA, Josep D., “La Revista Jurídica de Catalunya i l'Acadèmia de Jurisprudència i Legislació de Catalunya”, *Revista Jurídica de Catalunya* (Barcelona), Número Extraordinari (1997), pàgs. 285-292.
- , “L'Acadèmia ahir, avui i sempre”, *Revista Jurídica de Catalunya* (Barcelona), C, núm. 2 (2001), pàgs. 421-429.
- JARDÍ, Enric, *Història del Col·legi d'Advocats de Barcelona*, Barcelona: Col·legi d'Advocats, 1989, 2 vols.
- Llibre del II Congrés Jurídic Català, 1971*, Barcelona: Fundación Congreso Jurídico Catalán, 1972.
- LÓPEZ BURNIOL, Juan José, “L'entorn polític i social de la Revista Jurídica de Catalunya”, *Revista Jurídica de Catalunya* (Barcelona), Número Extraordinari (1977), pàgs. 245-277.
- PAGAROLAS I SABATÉ, Laureà, *Història de l'Acadèmia de Jurisprudència i Legislació de Catalunya*, Barcelona: Acadèmia de Jurisprudència i Legislació de Catalunya, 2000.